

Fundacja „Rozwój Tak – Odkrywki Nie”
al. Marszałka Józefa Piłsudskiego 24
Legnica 59-220, Polska
+48 661 863 478
<http://rozwojtak-odkrywkinie.pl>

Legnica, dnia 22 czerwca 2020 r.

**Międzynarodowa Komisja Ochrony Odry
Przed Zanieczyszczeniami (MKOOpZ)**

ul. Marii Curie – Skłodowskiej 1

50-381 Wrocław

**Uwagi w ramach konsultacji Wstępnego przeglądu istotnych problemów
gospodarki wodnej stwierdzonych na Międzynarodowym Obszarze Dorzecza
Odry na potrzeby trzeciego cyklu planowania zgodnie z RDW¹**

Wstęp

Wstępny przegląd istotnych problemów gospodarki wodnej stwierdzonych na Międzynarodowym Obszarze Dorzecza Odry (dalej: **Wstępny Przegląd Problemów, WPP**) jest kluczowym dokumentem, który stanie się jednym z podstawowych źródeł danych wejściowych do przygotowania Międzynarodowego Planu Dorzecza Odry na trzeci okres planowania (2021 - 2027). Międzynarodowy Plan Dorzecza Odry jest istotnym dokumentem planistycznym mającym na celu określenie istotnych problemów uniemożliwiających osiągnięcie dobrego stanu wód podziemnych i powierzchniowych na międzynarodowym obszarze dorzecza. Plan ten jest wiążący dla wszystkich zainteresowanych krajów i musi być odzwierciedlony w ich krajowych i częściowych planach dorzeczy, łącznie z poszczególnymi aktami prawnymi (takimi jak decyzje itp.) wydawanymi przez ich władze administracyjne.

Celem konsultacji społecznych WPP jest wykrycie wszystkich istotnych problemów związanych z gospodarką wodną na terenie całego międzynarodowego dorzecza Odry. Aby zainteresowane państwa mogły zająć się konkretnym problemem transgranicznym, musi on zostać określony na tym etapie procesu przygotowywania nowego międzynarodowego planu dorzecza. Konieczne jest określenie głównie tych problemów, które pojawiają się na terytorium któregośkolwiek z zainteresowanych państw, ale są spowodowane przez inne państwo, podobnie jak problemy wspólne dla wszystkich państw.

W opinii Fundacji bardzo istotne jest uwzględnienie problemów, które stanowią efekt kumulacji oddziaływań występujących w poszczególnych państwach międzynarodowego dorzecza, a które ostatecznie istotnie negatywnie oddziałują na wody w którymkolwiek z ww. państw lub na wody Bałtyku.

¹ <http://mkoo.pl/index.php?mid=40&aid=1090&lang=PL>

I. Problemy w ochronie wód w międzynarodowym dorzeczu Odry wynikające z oddziaływania kopalń i elektrowni węglowych na terenie Polski i Niemiec

We Wstępnym Przeglądzie Problemów nie doceniono wysokiej istotności problemów związanych z sektorem górnictwa i energetyki węglowej, oraz konieczności wdrożenia właściwych rozwiązań / środków zaradczych dotyczących tego sektora, aby osiągnąć cele Ramowej Dyrektywy Wodnej dla wód w dorzeczu Odry w poszczególnych krajach.

W dorzeczu Odry koncentruje się zdecydowana większość górnictwa i energetyki opartej na węglu w Polsce. **Są to m.in. Górnośląski Okręg Przemysłowy, kompleks energetyczny Bełchatów-Szczerców i planowana odkrywka Złoczew, zagłębienie węgla brunatnego Turek-Konin, kompleks energetyczny Turów, węglowe elektrownie (np. Opole, Dolna Odra) i elektrociepłownie (np. EC wrocławskie) oraz inne węglowe obiekty w Polsce, a także w Niemczech.** Wywierają one transgraniczny lub skumulowany międzynarodowo negatywny wpływ na wody w dorzeczu Odry, a także na przybrzeżne wody Bałtyku.

Problemy związane z węglem dotyczą niemal każdego zagadnienia wymienionego w PIPGW (dokument krajowy – Polska, konsultacje trwały do 18.06.2020r), a także wielu zagadnień, których tam nie omówiono. Najważniejsze z nich to:

- problem nadmiernego poboru wód podziemnych i wytworzenia się regionalnych lejów depresji
- problem spadku jakości wód powierzchniowych i podziemnych
- problem dostępności dobrej jakości wody pitnej dla ludności
- problem zmian klimatycznych i suszy
- problem konkurencji o wodę pomiędzy różnymi sektorami – przede wszystkim ludność, rolnictwo i górnictwo węglowe
- problem negatywnych oddziaływań nadmiernego poboru wody oraz zrzutu ścieków na obszary chronione i bioróżnorodność
- problem niewłaściwie, niezasadnie przyznawanych derogacji od celów dla wód
- problem braku wdrożenia zasady zwrotu kosztów usług wodnych i zasady „zanieczyszczający płaci”
- problem ukrytych subsydiów dla węgla w postaci zwolnień z opłat - tj. niedopuszczalnej i niezaakceptowanej przez KE pomocy publicznej
- problem niedostatecznego finansowania gospodarki wodnej i ochrony wód w Polsce,
- problem nieefektywnego prawa krajowego, które nie pozwala na skuteczne wdrażanie ograniczeń w użytkowaniu wód w celu zachowania ich dobrego stanu.

W kontekście Międzynarodowego dorzecza Odry przede wszystkim należy mieć tu na uwadze problemy wymienione w poniższych punktach.

1. Oddziaływania ze strony górnictwa węglowego

- **Zanieczyszczenie metalami ciężkimi**, bezpośrednio poprzez zrzuty wód z odwodnienia kopalń czy przeróbki węgla.

- **Zmiany pH** (przede wszystkim wody z odwodnienia, na skutek m.in. kwaśnego drenażu górniczego, mogą być znacznie zakwaszone, co negatywnie wpływa na stan siedlisk przyrodniczych i zdrowie organizmów wodnych).
- **Zasolenie** (wody z odwodnienia zawierają znacznie wyższe stężenia rozpuszczonych substancji i posiadają wyższą przewodność elektrolityczną, niż naturalnie występujące wody powierzchniowe w dorzeczu).
- **Nadmierny pobór odwodnieniowy wód podziemnych** i powstawanie lejów depresji o zasięgu regionalnym i/ lub międzynarodowym (np. lej depresji kopalni Turów).
- **Istniejący oraz planowany wysoki pobór wód powierzchniowych do zalewania wyrobisk pogórnicznych** (np. pobór ze zlewni Nysy Łużyckiej do zalewania wyrobisk pokopalnianych w Niemczech (już trwa) i równolegle w Polsce (planowany)), który może skutkować znacznymi oddziaływaniami na JCWP po obu stronach granicy.

2. Oddziaływania ze strony energetyki węglowej

- Zanieczyszczenie metalami ciężkimi poprzez depozycję atmosferyczną do wód substancji emitowanych z energetyki węglowej (problem ten został oceniony jako bardzo istotny w ramach PIPGW w Polsce).

Pod poniższym linkiem znajduje się cyfrowa symulacja rozchodzenia się w atmosferze emisji z elektrowni Turów:

<https://www.youtube.com/watch?v=hjV0zSM209M>

oraz w całej Europie:

https://www.youtube.com/watch?v=RLjKbG0aaN0&list=PLxOoF_oivNxqurskWBNTm-OL4NY1RfDJe

- Zmiany temperatury (elektrownie ciepłe pracujące w otwartym obiegu chłodzenia zrzucają do Warty i Odry ogromne ilości podgrzanych wód, co odbija się negatywnie na stanie zdrowotnym ryb i jakości ekosystemów rzecznych).
- Zmiany temperatury skutkują także blokowaniem dostępu ryb zimnowodnych / dwuśrodowiskowych / łososiowatych do tarlisk, co może sprawiać, że jest ich mniej w obszarach opracowań Dolna Odra i Zalew Szczeciński, które zarówno formalnie jak i faktycznie są wodami wspólnymi dla Polski i Niemiec.
- Pobór wód do chłodzenia elektrowni prowadzi do śmiertelności ryb rzędu milionów osobników każdego roku na skutek braku skutecznych zabezpieczeń (membrany filtrujące dla narybku itp.) na ujęciach wód do chłodzenia, oraz niskiej sprawności przepławek przy spiętrzeniach, co może się odbijać na stanie i liczebności populacji ryb w całym dorzeczu Odry.

Pod poniższym linkiem znajduje się raport Pracowni na Rzecz Wszystkich Istot i Towarzystwa na Rzecz Ziemi nt. wpływu elektrowni ciepłych na ichtiofaunę, opublikowany w piątek 19.06.2020r:

<https://poczta.pracownia.org.pl/landing/briefing-materialy>

3. Aspekty instytucjonalne, prawne i ekonomiczne

- Zwolnienia z opłat za usługi wodne dla sektora węglowego w Polsce, co jest niespójne z zasadami obowiązującymi dla dorzecza Odry w Niemczech i Czechach oraz może zaburzać konkurencję wewnątrzspółnotową.
- Nadmierne, nieuzasadnione i niezgodne z prawem ustanawianie derogacji od celów dla wód wg RDW w Polsce, a prawdopodobnie także w pozostałych krajach międzynarodowego dorzecza Odry.
- Nierównomierne rozmieszczenie sieci monitoringu oraz brak ujednoczonych standardów monitorowania i raportowania nt. stanu wód powierzchniowych i podziemnych oraz emisji substancji niebezpiecznych do wód (np. kopalnia Turów, mimo faktu iż emituje do wód m.in. znaczne ładunki rtęci, nie raportuje tych ładunków do E-PRTR!).

W załączeniu Fundacja przekazuje:

- **uwagi złożone w ramach konsultacji Przeglądu istotnych problemów gospodarki wodnej w Polsce** (trwających do 18.06.2020r), jako uzasadnienie dla konieczności uwzględnienia w WPP problemów wynikających z działalności sektora węglowego²,
- **wspólne stanowisko europejskich organizacji pozarządowych zawierające najważniejsze postulaty dotyczące wpływu sektora węglowego na stan wód**, o których uwzględnienie wnioskuje środowisko pozarządowe – w tym Fundacja RT-ON³.

II. Problemy w ochronie wód w międzynarodowym dorzeczu Odry wynikające z oddziaływań KWB Turów

Ze względu na fakty przytoczone we wstępie do niniejszych uwag, Fundacja postrzega bieżące konsultacje Wstępnego Przeglądu Problemów jako ważną okazję do zajęcia się problemem zmniejszania się zasobów wód podziemnych, który na międzynarodowym obszarze dorzecza jest spowodowany wydobyciem węgla brunatnego w polskiej odkrywkowej kopalni węgla Turów.

Kopalnia odkrywkowa "Turów" położona jest w południowo-zachodniej części województwa dolnośląskiego, na terenie gminy Bogatynia, w pobliżu granicy państwowej z Republiką Czeską i Republiką Federalną Niemiec. Zgodnie z planami Inwestora, kopalnia powinna być czynna do 2044 roku. Na terenie Republiki Czeskiej i Republiki Federalnej Niemiec występują długotrwałe negatywne oddziaływania na stan ilościowy części wód podziemnych spowodowane przez kopalnię Turów (szczegóły w dalszej części pisma). Kopalnia Turów posiada koncesję górnictwą do 2026 roku, ale Inwestor dąży do uzyskania koncesji górnictwej do 2044 roku. Dnia 21 stycznia 2020 r. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska we Wrocławiu wydał decyzję środowiskową, w której ustalił warunki środowiskowe dla realizacji przedsięwzięcia polegającego na kontynuacji eksploatacji złoża węgla brunatnego „Turów”. Decyzja ta została wydana mimo sprzeciwu Republiki Czeskiej. Do chwili obecnej Inwestor nie złożył wniosku o wydanie koncesji górnictwej na wydobycie do 2044 roku, jednakże wydaje się być to tylko kwestią czasu.

² Uwagi Fundacji „Rozwój Tak – Odkrywki Nie” złożone w ramach konsultacji społecznych PIPGW, 18.06.2020r (zał. 1)

³ Zestaw wspólnych żądań organizacji pozarządowych dotyczących konsultacji IPGW (zał. 2)

1. Negatywne oddziaływania kopalni "Turów" nie zostały zidentyfikowane jako istotny problem gospodarki wodnej o znaczeniu ponadregionalnym.

Wśród kwestii dotyczących gospodarki wodnej o znaczeniu ponadregionalnym, którymi należy się zająć na poziomie MKOO, Wstępny Przegląd Problemów wymienia jedynie kwestie związane ze stanem jakościowym części wód powierzchniowych. Niekorzystny wpływ na wody podziemne spowodowany wydobyciem węgla brunatnego został zidentyfikowany w WPP jako problem o charakterze regionalnym i wewnątrz krajowym, którym MKOO nie zajmie się w ramach zaktualizowanego międzynarodowego planu dorzecza⁴.

Fundacja zwraca uwagę, że w pierwszym cyklu planowania Międzynarodowej Komisji Ochrony Odry (2009) zużycie i transfer wody powodujące nieodpowiedni stan ilościowy części wód zostały uznane za problem o znaczeniu ponadregionalnym⁵. A oddziaływanie kopalni "Turów" zostało zidentyfikowane jako jedna z głównych przyczyn tego problemu⁶. Jednak w trakcie realizacji Strategii wspólnego rozwiązywania istotnych problemów gospodarki wodnej na Międzynarodowym Obszarze Dorzecza Odry z 2013 r. uznano, że w celu osiągnięcia dobrego stanu ilościowego omawianych jednolitych części wód podziemnych skuteczniejsze byłoby pozostawienie rozwiązania w gestii komisji dwustronnych (tj. Polsko-Czeskiej Komisji ds. Wód Transgranicznych i Polsko-Niemieckiej Komisji ds. Wód Transgranicznych)⁷. Zatem oddziaływaniem kopalni Turów na jednolite części wód zajmuje się równolegle Polsko-Niemiecka Komisja ds. Wód Transgranicznych (w szczególności jej grupą roboczą W1) oraz Polsko - Czeska Komisja ds. Wód Transgranicznych.

Ponieważ po 7 latach sposób rozwiązania problemu poprzez dwustronne komisje nie przyniósł oczekiwanej poprawy stanu ilościowego przedmiotowych akwenów wód podziemnych (szczegóły poniżej), a Inwestor planuje obecnie rozbudowę kopalni Turów bliżej granicy czeskiej i niemieckiej, co jeszcze bardziej pogłębi problem, Fundacja apeluje do MKOO o objęcie wiodącej roli w rozwiązywaniu ponadregionalnych problemów związanych z działalnością kopalni Turów. Niewystarczający i pogarszający się stan ilościowy omawianych jednolitych części wód podziemnych, które poza innymi funkcjami pełnią także funkcję źródeł wody pitnej, wyraźnie pokazuje, że krajom trudno jest rozwiązać ten problem jedynie poprzez częściową politykę krajową i regionalną. Jak szczegółowo opisano poniżej, Strony czeska i niemiecka odczuwają wpływ kopalni Turów na swoje zbiorniki wód podziemnych. W związku z tym nie jest wskazane, aby Republika Czeska i Niemcy oddzielnie zajmowały się podobnymi kwestiami w dwóch różnych komisjach dwustronnych.

Ponadto, to MKOO jest odpowiedzialny za opracowanie i aktualizację Międzynarodowego Planu Ochrony Dorzecza Odry, w którym zostaną sformułowane kluczowe działania mające na celu osiągnięcie dobrego stanu ilościowego wszystkich zbiorników wód podziemnych. Poza MKOO, nikt inny nie dysponuje wystarczającymi narzędziami planistycznymi i prawnymi, zdolnymi do osiągnięcia dobrego stanu ilościowego w dorzeczu.

W związku z tym Fundacja uważa, że konieczne jest zidentyfikowanie negatywnego wpływu kopalni "Turów" na jednolite części wód we Wstępnym Przeglądzie Problemów jako problemu o znaczeniu ponadregionalnym. Powody są następujące:

1.1. Oddziaływanie kopalni "Turów" na terytorium Republiki Federalnej Niemiec:

Z dokumentacji przedłożonej w ramach postępowania o wydanie decyzji środowiskowej dla kontynuacji wydobycia węgla brunatnego ze złoża Turów (dalej: dokumentacja środowiskowa) wynika,

⁴ Wstępny przegląd Problemów, str. 8

⁵ Strategia wspólnego rozwiązywania istotnych problemów gospodarki wodnej na Międzynarodowym Obszarze Dorzecza Odry, 2013 r., str. 48

⁶ Ibid, str. 50-52

⁷ Ibid, str. 53

że negatywne oddziaływania górnictwa w odkrywkowej kopalni węgla brunatnego w Turowie przejawiają się w pogorszeniu stanu ilościowego wód podziemnych w Republice Federalnej Niemiec. Przy kontynuacji wydobycia w latach 2020-2044 te negatywne skutki najprawdopodobniej ulegną dalszemu zwiększeniu.

W rozdziale 7.1. Rozwój leja depresji w 2020 r., zawartym w Raporcie o oddziaływaniu na środowisko przedsięwzięcia pn. Kontynuacji eksploatacji złoża węgla brunatnego (dalej: Raport środowiskowy), sytuacja wyjściowa została opisana w następujący sposób:

- W poziomach wodonośnych międzywęglowym (Mw; Rys. 83) i podwęglowym (Pw; Rys. 84) dochodzi w wyniku projektowanego rozwoju odkrywki do nacięcia skarpami wschodniego uskoku Białopole. Powoduje to powstanie w tych poziomach ponad 60 m depresji. Powstały lej depresji propaguje się w poziomie międzywęglowym w kierunku południowym i zachodnim wkraczając również na teren Czech i Niemiec. W rejonie zrębu Białopola na terenie Polski depresje zawierają się w przedziale 60÷10 m. W kierunku na zachód od zachodniego uskoku Białopola obniżenie zwierciadła wody w tym poziomie, zarówno w Polsce jak i Czechach oraz na obszarze Niemiec na południe od uskoku południowego wynosi 1-2m.

Raport środowiskowy przedstawia prognozę obniżenia poziomu wód podziemnych w końcowej fazie eksploatacji w 2044 roku w rozdziale 7.2 Rozwój leja depresji w 2044 roku w wariantach 1 i 2. Z tej części dokumentacji wynika, że na obszarze położonym na południe od uskoku południowego nastąpi wzrost zasięgu i wartości spadków poziomu wód gruntowych na terenie Niemiec.

Niemieckie zbiorniki wód podziemnych, na które najprawdopodobniej będzie miała wpływ kontynuacja działalności wydobywczej w kopalni Turów, zostały wymienione w rozdziale 4.7.3. Raportu środowiskowego. Są to jednolite części wód podziemnych Zittau-Görlitz (DE_GB_DESN_NE - 2) oraz Zittauer Gebirge (DE_GB_DESN_NE -3). W ocenie Republiki Federalnej Niemiec stan ilościowy jednolitej części wód podziemnych Zittau-Görlitz jest dobry, zaś stan ilościowy jednolitej części wód podziemnych Zittauer Gebirge, która jest wykorzystywana również jako źródło wody pitnej, oceniany jest jako zły.

W celu zminimalizowania oddziaływania kopalni na niemieckie zbiorniki wodne, Inwestor proponuje wykonanie tzw. ekranu przeciwfiltracyjnego, czyli podziemnych przeszkód hydraulicznych w międzywęglowej warstwie wodonośnej, który w idealnym przypadku powinien służyć jako środek minimalizujący wyżej wymienione negatywne oddziaływania przedsięwzięcia na stan wód w Niemczech. Jest to ten sam ekran przeciwfiltracyjny, który zgodnie z oświadczeniem Inwestora powinien minimalizować negatywne skutki przedsięwzięcia również na terytorium Republiki Czeskiej (patrz rozdział 7.5 dokumentacji środowiskowej).

Saksoński Urząd Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Geologii (Landesamt Für Umwelt Landwirtschaft Und Geologie) w piśmie z dnia 27 marca 2019 r. w ramach transgranicznej oceny oddziaływania inwestycji na środowisko wskazał, że Inwestor nie dostarczył stronie niemieckiej wystarczających informacji, aby z całą pewnością stwierdzić, że proponowany ekran przeciwfiltracyjny będzie skuteczny. W związku z tym Strona niemiecka, podobnie jak Republika Czeska, zwróciła się z prośbą o bardziej szczegółową ocenę ekspercką projektu ekranu przeciwfiltracyjnego, obejmującą jego dokładną lokalizację, szczegółowy opis warunków hydrogeologicznych na obszarze planowanego rozwoju leja depresji, harmonogram prac budowlanych oraz metodę zaangażowania Strony niemieckiej w monitorowanie sytuacji wód podziemnych na terytorium Niemiec⁸.

Rzeczpospolita Polska nie uwzględniła tych identycznych żądań Stron niemieckiej i czeskiej. Choć w decyzji środowiskowej podano współrzędne planowanej lokalizacji ekranu przeciwfiltracyjnego, Strona polska nie przedstawiła żadnych dokumentów eksperckich, które pozwoliłyby ekspertom niemieckim i

⁸ Landesamt Für Umwelt Landwirtschaft Und Geologie: Fortführung des Abbaus der Braunkohlenlagerstätte Turów (Polen) – Grenzüberschreitende Umweltvertraglichkeitsprüfung, 27 Marzec 2019.

czeskim na dokonanie kwalifikowanej oceny skuteczności proponowanego środka minimalizującego negatywne oddziaływanie. Ponieważ zarówno Niemcy, jak i Republika Czeska nadal domagają się wyjaśnienia istotnych kwestii związanych ze skutecznością proponowanego ekranu przeciwfiltracyjnego, Fundacja uważa, że kwestia ta, zgodnie z art. 4 ust. 7 lit. a RDW, ma zasadnicze znaczenie i dlatego powinna zostać szczegółowo omówiona między wszystkimi zainteresowanymi krajami na poziomie MKOO (więcej szczegółów dotyczących oceny zgodnie z art. 4 ust. 7 lit. a) RDW - zob. pkt 3 niniejszego pisma).

Burmistrz pobliskiego miasta Zittau wyraził również swoje zastrzeżenia co do kontynuacji działalności wydobywczej w kopalni Turów; między innymi zwrócił uwagę na fakt, że według danych strony niemieckiej miasto Zittau cierpi z powodu trwającego zapadania się podłoża w związku z działalnością w kopalni Turów, która powoduje spadek poziomu wód gruntowych na tym terenie⁹.

Istotne skutki dalszego wydobycia w kopalni Turów zostały podkreślone również w ramach postępowania transgranicznego przez niemieckie organizacje pozarządowe. Niemiecka organizacja BUND wskazała na wiele istotnych niedociągnięć w planach Inwestora, które wskazują, że wpływ projektu na wody gruntowe w Niemczech będzie prawdopodobnie znacznie większy niż twierdzi Inwestor¹⁰. Organizacja ekologiczna ClientEarth zwróciła uwagę na fakt, że w niemieckiej części leja depresji kopalni "Turów" znajdują się ujęcia wód podziemnych, które Inwestor ignoruje w planowaniu projektu, choć istnieje ryzyko zagrożenia tych ujęć wody pitnej przez kontynuację wydobycia.

Zgodnie z obecnym planem dorzecza Republika Federalna Niemiec jest zobowiązana do osiągnięcia dobrego stanu ilościowego jednolitej części wód Zittauer Gebirge do roku 2021 (tzn. do końca drugiego cyklu planowania w ramach dorzecza). W związku z tym, że działalność wydobywcza w kopalni "Turów" jest kontynuowana w Polsce, osiągnięcie dobrego stanu ilościowego tego zbiornika wodnego nie jest możliwe do 2021 roku. Jednocześnie osiągnięcie dobrego stanu ilościowego tej części wód nie jest możliwe w dalszym okresie planowania, tj. w latach 2021-2027, ponieważ, jak to trafnie zostało ujęte w dokumentacji środowiskowej: "racjonalnie uzasadnione działania, zmierzające do osiągnięcia dobrego stanu tych jednolitych części wód będą mogły zostać podjęte dopiero po zakończeniu eksploatacji złoża Turów, gdyż – upraszczając – dla wód powierzchniowych konieczna jest poprawa parametrów hydromorfologicznych, dla wód podziemnych zmniejszenie ich poboru"¹¹.

1.2. Oddziaływania kopalni "Turów" na terytorium Republiki Czeskiej:

Oddziaływanie kopalni Turów w Czechach jest przedmiotem długoterminowego specjalistycznego monitoringu, który jest realizowany przez AQUATEST a.s., jako podwykonawcę czeskiej służby geologicznej. W ramach tego monitoringu sporządzane są roczne raporty oceniające aktualny stan i bieżące zmiany w stanie wód podziemnych. Monitoring obejmuje jedynie rzeczywiste terytorium południowej części zlewni Zittau (tj. jednolitą część wód podziemnych nr 14200) i nie obejmuje otaczających go struktur krystalicznych (tj. zbiornik krystaliczny Gór Izerskich nr 64130).

Chociaż sieć monitorowania nie jest optymalna i istnieją obszary, na których nie wykonano jeszcze żadnych odwiertów monitorujących i dla których brakuje danych (np. obszar po północno-wschodniej i północno-zachodniej stronie od miejscowości Uhelná), z ostatniego sprawozdania, które jest dostępne dla Fundacji (AQUATEST, Navrátilová i in., grudzień 2018 r.), wynikają następujące jasne i niekwestionowane wnioski dotyczące wpływu kopalni Turów na terytorium Republiki Czeskiej na południe od kopalni:

⁹ Ponieważ Inwestor nie wyjaśnił wystarczająco braków w dokumentacji środowiskowej, miasto Zittau złożyło odwołanie od wydanej decyzji środowiskowej,

¹⁰ Stellungnahme des BUND Brandenburg zur Umweltverträglichkeitsprüfung zur Fortführung der Braunkohlenlagerstätte Turów, 25 kwiecień 2019 roku,

¹¹ Str. 789 Raportu środowiskowego.

- Na podstawie serii danych, które są dostępne na terytorium Czech od lat 80-tych, można stwierdzić, że w zbiorniku czwartorzędowym, jak również w zbiornikach głębinowych (obszar Hrádek nad Nisou - Oldřichov - Uhelná - Grabštejn, tj. jednolita część wód podziemnych nr 14200) występują bardzo znaczące spadki poziomu wody. Spadki poziomu wody w zbiorniku czwartorzędowym wynoszą ok. 20 m. Większe spadki widoczne są w zbiornikach nieckowych - w zintegrowanym zbiorniku górnym i środkowym spadek wynosi ponad 60 m, (otwór H2-A 183-184 m n.p.m.). Spadki w dolnych zbiornikach różnią się od 10 do 60 m w zależności od konkretnego otworu. Sytuacja dokumentuje fakt, że główny odpływ wody z terytorium Czech odbywa się przez środkowy zbiornik. Jest to udokumentowane pomiarami przeprowadzonymi w ramach wspólnego polsko-czeskiego monitoringu¹².
- Zbiornik czwartorzędowy w południowej części niecki Żytawskiej (na terytorium Czech, tj. w jednolitej części wód nr 14200) powinien mieć niezależny system wód podziemnych w warunkach naturalnych, a minimalne poziomy odpowiadałyby wysokości lokalnych podstaw erozyjnych (dolina Nysy Łużyckiej i potoku Oldřichovský potok, do którego by odpływały). Jednak w obecnej sytuacji, w związku z odwodnieniem w kopalni Turów, spadki poziomu głębszych zbiorników powodują przelewanie (utrata) części wody ze zbiornika czwartorzędowego w kierunku głębszych zbiorników i w konsekwencji przepływ tej wody w kierunku kopalni¹³. Spadek poziomu do około 255 - 260 m n.p.m. (z pierwotnych 275 - 280 m n.p.m.) powoduje spadek poziomu w całej północno-wschodniej części monitorowanego obszaru (Oldřichov - północno-wschodnia połowa Hrádku nad Nisou - Uhelná - Grabštejn). Jest to udokumentowane pomiarami przeprowadzonymi w ramach wspólnego polsko-czeskiego monitoringu¹⁴.
- Wpływ zużycia wody w kopalni piasku w Uhelná i Grabštejn jest tylko lokalny w czwartorzędowej warstwie wodonośnej i absolutnie nie może wytłumaczyć spadku poziomu na całym monitorowanym obszarze, zwłaszcza nie w trzeciorzędowej warstwie wodonośnej. Pozycja ta jest udokumentowana przez Inwestora w dokumentacji środowiskowej¹⁵.
- Monitoring po polskiej stronie terytorium dokumentuje, że spadki poziomów po drugiej stronie granicy są w pełni porównywalne lub nawet większe. Czwartorzędowy poziom wodonośny zwykle nie posiada jednak żadnych spadków ze względu na inną budowę geologiczną obszaru i lepsze oddzielenie czwartorzędowego poziomu wodonośnego od niższych struktur. Jest to udokumentowane pomiarami przeprowadzonymi w ramach wspólnego polsko-czeskiego monitoringu¹⁶.
- Z dokumentacji środowiskowej wynika, że od 1963 r. na przestrzeni ponad 50 lat poziomy te spadły o około 15 - 20 m. Tak dużego spadku nie można tłumaczyć innymi oddziaływaniami niż trwające odwadnianie kopalni Turów (pośrednie odwadnianie czwartorzędowego poziomu wodonośnego poprzez przepływy do głębszych zbiorników wód podziemnych). Raport środowiskowy, w rozdziale 7.4. stwierdza, że dopływ z południa (na południe od uskoku południowego) do studni odwadniających wynosi 3,1 m³/min., czyli 51 litrów na sekundę. Nawet jeśli zaakceptujemy fakt, że mniejsza część obszaru w tym kierunku jest polska, to większość wody odpływa z terytorium Czech, w związku z działalnością odwadniającą w Kopalni Turów. Informacje te pochodzą z danych eksperckich dostarczonych przez Inwestora w rozdziale 7. 4. Raportu środowiskowego. Dokładniejsze określenie wielkości przepływu wód

¹² Návrátlová, Vlasta et al.: Wspólny polsko-czeski monitoring wód na terenie górniczym Turów i w Republice Czeskiej, grudzień 2018, str. 6

¹³ Raport środowiskowy, rozdział 7.4.

¹⁴ Návrátlová, Vlasta et al.: Wspólny polsko-czeski monitoring wód na terenie górniczym Turów i w Republice Czeskiej, grudzień 2018, str. 27,

¹⁵ Raport środowiskowy, rozdział 7.4.

¹⁶ Návrátlová, Vlasta et al.: Wspólny polsko-czeski monitoring wód na terenie górniczym Turów i w Republice Czeskiej, grudzień 2018, str. 29-37.

podziemnych z terytorium Republiki Czeskiej musiałyby zostać obliczone za pomocą modelu matematycznego.

Z przedstawionych powyżej ustaleń eksperckich wynika, że kopalnia "Turów" powoduje bezsporny i długotrwały wpływ na stan ilościowy wód gruntowych na terytorium Republiki Czeskiej. Oznacza to w szczególności znaczący negatywny wpływ na jednolitą część wód podziemnych nr 14200. Fakty te uwzględniono również w nadal obowiązującym planie częściowym dla dorzecza Nysy Łużyckiej w drugim okresie planowania (2015-2021)¹⁷ oraz w powiązanim z nim programie działań "Niewłaściwe użytkowanie gruntów - wydobycie węgla brunatnego w odkrywkowej kopalni węgla Turów"¹⁸.

Przedstawione powyżej negatywne oddziaływania kopalni będą jeszcze bardziej intensywne, jeśli eksploatacja zostanie przedłużona¹⁹. Rozbudowa kopalni oznaczać będzie nie tylko zbliżenie jej krawędzi do granicy z Czechami, ale także zbliżenie centrum drenażu do terytorium Republiki Czeskiej. Będzie to miało wpływ na dalsze pogłębianie się już zidentyfikowanych problemów, a najprawdopodobniej również na występowanie nowych. Wynikiem tego będzie ciągły spadek poziomu wody w czeskiej części Niecki Żytawskiej (obszar Oldřichov, Hrádek nad Nisou - Grabštejn, czyli jednolita część wód podziemnych nr 14200) z rozprzestrzenianiem się oddziaływania drenażu dalej na południe i wschód. Nasili się również oddziaływanie na obszar Uhelná (również JCWPd nr 14200).

W związku z tym Inwestor proponuje wykonanie tzw. ekranu przeciwfiltracyjnego, czyli podziemnej przeszkody hydraulicznej w międzywęglowej warstwie wodonośnej, która w idealnym przypadku powinna służyć jako środek minimalizujący przedstawiony powyżej negatywny wpływ przedsięwzięcia na stan wód w regionie. Bardziej szczegółowy projekt i plan wdrożenia ekranu przeciwfiltracyjnego wciąż jednak rodzi więcej pytań niż odpowiedzi, w związku z czym Fundacja, poddaje w wątpliwość jego skuteczność.

Podsumowując, Wstępny Przegląd Problemów sporządzony zgodnie z art. 14 ust. 1 lit. b RDW musi, w odniesieniu do wniosków z dokumentacji środowiskowej oraz konsultacji z ekspertami i wynikami monitoringu, zostać rozszerzony również o problem zmian hydrogeologicznych w części wód podziemnych nr 14200. Zgodnie z art. 5 ust. 1 RDW wszystkie części wód w obrębie terytorium międzynarodowego muszą zostać zidentyfikowane wraz z ich wstępną charakterystyką, a ponowna ocena wpływu działalności człowieka na stan tych części wód musi zostać przeprowadzona zgodnie z wymaganiami określonymi w załączniku II do RDW. Zgodnie z załącznikiem II do RDW analiza wstępnej charakterystyki każdej z części wód musi określać oddziaływania, na jakie narażona jest dana część wód podziemnych, w tym pobór wody. Aby dowiedzieć się o tych oddziaływaniach, można wykorzystać wszystkie istniejące dane hydrologiczne i geologiczne, a także dane dotyczące użytkowania gruntów, odwadniania i zużycia wody. W przypadku zbiorników wód podziemnych, w przypadku których osiągnięcie dobrego stanu jest zagrożone, muszą istnieć również informacje o punktach korzystania z wód podziemnych, w których wielkość poboru przekracza 10 metrów sześciennych dziennie. Fundacja uważa, że na podstawie przedstawionych powyżej informacji o stanie ilościowym jednolitej części wód podziemnych nr 14200 należy uznać jej stan za stan wysokiego ryzyka, natomiast działalność człowieka w kopalni Turów jest główną przyczyną tego ryzyka.

Intensyfikacja skutków rozbudowy kopalni Turów dla podmiotów czeskich musi zostać rozwiązana na szczeblu międzynarodowym między Polską, Niemcami i Czechami poprzez opracowanie międzynarodowego planu dorzecza, ponieważ rozwiązanie tego problemu w ramach współpracy dwustronnej okazuje się niewystarczające w perspektywie długoterminowej. Nie ma bardziej kompetentnej i fachowej organizacji niż MKOO, która mogłaby przejąć wiodącą rolę w tym problemie. Niedopuszczalne jest, aby Polska nadal ostentacyjnie ignorowała negatywne stanowisko Czech wobec projektu i poprzez realizację projektu ingerowała w suwerenne terytorium Republiki Czeskiej, dla

¹⁷ Plan częściowy dla dorzecza Nysy Łużyckiej, rozdział II, strona 37 - 38, dostępny online:

http://plapdp.cz/PDP_LNO/II/1_TEXTOVA_CAST/LNO_II_TEXT.pdf

¹⁸ <http://plapdp.cz/app/app/pdf/LNO214001.pdf>

¹⁹ Raport środowiskowy, rys. 80-94

którego w konsekwencji nie jest możliwe zapewnienie ochrony środowiska naturalnego na swoim obszarze. Zgodnie z aktualnie obowiązującym planem dorzecza Republika Czeska powinna osiągnąć dobry stan ilościowy części wód 14200 do końca 2021 roku (tzn. do końca drugiego cyklu planowania w dorzeczu). Jednakże, w związku z tym, że działalność wydobywcza w kopalni Turów jest kontynuowana, osiągnięcie dobrego stanu ilościowego tego zbiornika wodnego do 2021 r. jest niemożliwe.

1.3. Podsumowanie

Z powyższego wynika, że oddziaływanie kopalni "Turów" negatywnie wpływa na stan ilościowy zbiorników wód podziemnych w całym dorzeczu, tj. w Polsce, Czechach i w Niemczech. Negatywne skutki wydobycia węgla brunatnego w kopalni odkrywkowej Turów mają więc nie tylko charakter krajowy czy regionalny - sięgają one i mają znaczenie ponadregionalne we wszystkich krajach międzynarodowego obszaru dorzecza Odry. W szczególności ze względu na działalność górniczą w Polsce, na terytorium Republiki Czeskiej i Niemiec nie jest możliwe osiągnięcie dobrego stanu ilościowego dotkniętych nią jednolitych części wód podziemnych do 2027 r. i istnieje ryzyko dalszego pogłębiania się problemu. Jednocześnie, na podstawie dokumentacji środowiskowej, stwierdzić należy, iż istnieje ryzyko, że stan ilościowy niemieckich i czeskich jednolitych części wód podziemnych, który jest obecnie uznawany za dobry, pogorszy się z powodu działalności górniczej i do 2027 r. nie będzie już dobry.

Fundacja wnosi o włączenie negatywnego wpływu kopalni "Turów" na stan ilościowy wód podziemnych do problemów o znaczeniu ponadregionalnym. Rozwiązanie problemu nie może być pozostawione wyłącznie dwustronnym komisjom ds. wód transgranicznych, ponieważ nie mają one uprawnień do formułowania międzynarodowego planu dorzecza Odry. Międzynarodowy Plan Dorzecza Odry jest kluczowym narzędziem planistycznym i prawnym dla zapewnienia dobrego stanu ilościowego przedmiotowych jednolitych części wód podziemnych, w związku z tym Fundacja wnosi o przejęcie przez MKOO wiodącej roli w rozwiązaniu tego ponadregionalnego problemu.

2. Obowiązek przeprowadzenia oceny na podstawie art 4 ust. 7 RDW podczas aktualizacji Międzynarodowego Planu Dorzecza Odry

Fundacja podsumowuje, że do 2044 r. jednolite części wód podziemnych, na które oddziałuje kopalnia "Turów" na terytorium Republiki Czeskiej, Polski i Republiki Federalnej Niemiec, prawdopodobnie nie osiągną dobrego stanu ilościowego, który zgodnie z wymogami RDW musi zostać osiągnięty do 2027 r. Ponieważ są to nie tylko jednolite części wód w Polsce, ale również części wód w Czechach i Niemczech, konieczne jest zajęcie się tym problemem na międzynarodowym forum MKOO oraz wspólne i skoordynowane działanie w celu oceny, czy spełnione są warunki zgodnie z art. 4 ust 7 RDW. Artykuł ten określa warunki, w których państwa mogą nie osiągnąć dobrego stanu jednej z jednolitych części wód.

W ramach konsultacji transgranicznych w ramach postępowania środowiskowego, Republika Czeska wielokrotnie żądała od Polski oceny przedsięwzięcia rozbudowy kopalni w Turowie zgodnie z warunkami wynikającymi z art. 4 ust 7 RDW²⁰. Rzeczpospolita Polska do dnia dzisiejszego nie spełniła tego żądania. Ponieważ odstępstwo zawarte w art. 4 ust. 7 RDW i jego przyczyny muszą być wyraźnie określone w planie dla dorzecza (patrz art. 4 ust. 7 pkt b RDW), pojawia się dobra okazja do spełnienia tego wymogu przez Rzeczpospolitą Polską w ramach przygotowań do aktualizacji Międzynarodowego Planu Dorzecza Odry. Zgodnie ze strategią wprowadzania w życie ramowej dyrektywy wodnej, w celu

²⁰ Oświadczenie końcowe Republiki Czeskiej w sprawie proponowanego projektu z dnia 15 listopada 2019 r., nr akt MZP/2019/710/9593, część III, poz. 7.

udzielenia odstępstwa na mocy art. 4 ust 7 RDW w przypadku transgranicznego oddziaływania przedsięwzięcia na kilka jednolitych części wód konieczne jest przeprowadzenie wspólnego działania lub wzajemnej koordynacji działań²¹. Jeżeli odstępstwo jest omawiane w tym samym czasie, gdy przygotowany jest nowy plan dla dorzecza, powinno być ono omawiane i konsultowane publicznie w związku z przygotowaniem zaktualizowanego planu dla dorzecza²². W związku z tym istotne jest, aby ocena projektu na podstawie art. 4 ust. 7 RDW za pośrednictwem MKOO odbyła się z udziałem wszystkich zainteresowanych państw członkowskich i ich społeczeństwa, zgodnie z wymogami RDW i instrukcjami Komisji Europejskiej²³.

3. Inne negatywne oddziaływania kopalni Turów na jednolite części wód w ramach dorzecza

Oprócz głównego oddziaływania kopalni Turów na stan ilościowy wód podziemnych w Polsce, Republice Czeskiej i Republice Federalnej Niemiec, mają miejsce również inne negatywne oddziaływania tej działalności na jednolite części wód. **Wydobycie węgla brunatnego w kopalni Turów wiąże się ze szczególnym ryzykiem wystąpienia kwaśnego drenażu górniczego.** Odstąpienie eksploatowanych pokładów węgla brunatnego rozpocznie proces ich utleniania, w trakcie którego będzie dochodzić do utleniania się siarki obecnej w minerałach siarczkowych i materii organicznej. Podobne zjawiska będą zachodziły w obrębie leja depresji, który rozszerza się od kopalni Turów na teren Czech i Niemiec. Kwas siarkowy powstający w efekcie tego procesu obniża pH wód dołowych i zwiększa ich agresywność wobec minerałów obecnych w otaczających skałach. Rezultatem jest wzrost twardości ogólnej wody, utlenienie związków żelaza i manganu oraz ługowanie metali i metaloidów oraz radionuklidów ze złoże i skał. Procesy te bardzo istotnie zmieniają skład chemiczny wody oraz jej podstawowe parametry fizykochemiczne takie jak pH, potencjał redoks, przewodność elektrolityczna.²⁴

Dostępne dane na temat wpływu zrzutu wód podziemnych na wody powierzchniowe rzeki Miedzianka sugerują, że kwaśny drenaż górniczy zachodzi w kopalni Turów już obecnie. W jego rezultacie wody Miedzianki poniżej zrzutu wód z kopalni zawierają 11x wyższe stężenia siarczanów, niż powyżej miejsca zrzutu. Również ilość zawiesiny jest 6x wyższa. Ponadto, węgiel brunatny ze złoże Turów zawiera wiele metali ciężkich takich jak kadm, rtęć, chrom, miedź, metaloidów (np. arsen) i pierwiastków radioaktywnych, np. uran i tor.²⁵

Polska wersja dokumentacji OOS wspomina na stronach 325, 333, 335 i 336, że w związku z działalnością górniczą będą zrucane wody zawierające siarczany i jony żelaza. Jednak dokumentacja OOS nie wspomina o zagrożeniu kwaśnym drenażem górniczym. Zgodnie z zacytowaną opinią ekspercką, składający jest przekonany, że w przyszłości **wystąpienie kwaśnego drenażu górniczego może wyrzucić istotne negatywne oddziaływanie na stan chemiczny jednolitych części wód podziemnych w zasięgu leja depresji kopalni (tj. w Polsce, Niemczech i Republice Czeskiej), i żąda aby to potencjalne negatywne oddziaływanie, które ICPOP przypisuje działalności wydobywczej w kopalni Turów, zostało zidentyfikowane i poddane regularnemu monitoringowi.**

²¹ Guidance Document No. 36 Exemptions to the Environmental Objectives according to Article 4(7), page 68. Available online: https://circabc.europa.eu/sd/a/e0352ec3-9f3b-4d91-bdbb-939185be3e89/CIS_Guidance_Article_4_7_FINAL.PDF

²² Ibid, page 63.

²³ Art. 3 ust.4 RDW, art. 11 RDW, Guidance Document No. 36 Exemptions to the Environmental Objectives according to Article 4(7), chapter 5. 5. 5 Article 4(7) in a transboundary context, str. 68. Available online: https://circabc.europa.eu/sd/a/e0352ec3-9f3b-4d91-bdbb-939185be3e89/CIS_Guidance_Article_4_7_FINAL.PDF

²⁴ Sylwester Krańnicki: Transgraniczne oddziaływanie Kopalni Węgla Brunatnego Turów na wody podziemne na obszarze Niemiec w kontekście planowanego poszerzenia obszaru eksploatacji, Maj 2020.

²⁵ Ibid.

W związku z tym Fundacja domaga się, aby w projekcie zaktualizowanego międzynarodowego planu dla dorzecza na trzeci okres planowania uwzględniono ocenę warunków przewidzianych w art. 4 ust. 7 RDW dla dalszego wydobycia węgla brunatnego w kopalni odkrywkowej Turów. Ocena musi zostać włączona do projektu zaktualizowanego międzynarodowego planu dla dorzecza, który jest publikowany do dnia 22 grudnia 2020 r. w celu uzyskania uwag społeczeństwa.

Załączniki:

1. Uwagi Fundacji „Rozwój Tak – Odkrywki Nie” złożone w ramach konsultacji społecznych PIPGW, 18.06.2020r
2. Zestaw wspólnych żądań organizacji pozarządowych dotyczących konsultacji IPGW